

Szigethy István

Az élő kapcsolat

Hazaérkezésünk után azonnal tájékoztatom Varga Lászlót. A sajtó is érdeklődik. Beszámol utunkról a Zalai Hírlap, az egerszegi városi tévé. A legrészletesebb műsort nem sokkal később a Keszthelyi Városi Televízió készíti, Cservenka György közel egy órán keresztül kérdezet. Gazdagon illusztrálják a Szurguti Városi Televízió és Krémer József videofelvételeivel. Ezt a műsort átveszi később az egerszegi és a kanizsai televízió is. A Göcsej Rádió számára pedig Ferencz Győző készít egyórás műsort.

Most, hogy ennyi idő után idézem fel a történeteket, veszem elő hozzá a dokumentumokat, feljegyzéseimet, nézem a fényképeket, videofelvételeket, mennyire hálás vagyok valamennyiüknek, hogy az emlékeinket, benyomásainkat frissen, részletesen rögzítették!

*

Egyik legelső dolgom, hogy a russzkinszkajai ötletemet elmondjam Vándor Lászlónak, a Göcseji Múzeum igazgatójának: ki lehetne-e bővíteni a falumúzeumunkat hanti és esetleg manysi épületekkel? Őszintén megörül, nem tartja bizarr, ide nem illő gondolatnak. Mire legközelebb találkozunk, már részletes vázlatot mutat. Tovább is fejlesztette a felvetésemet: próbáljunk általánosságban finnugor falumúzeumot létrehozni. Biztosan tudnánk egyéb néprajzi anyagot is szerezni.

*

1995. szeptember 16-ára, szombatra találkozást szerveztünk a szurguti csapat számára a megyei önkormányzatnak a Jánka-hegy alján található vendégházába. Jó ismét látnunk egymást, felidézünk közös emlékeinket, majd ami az eltelt egy hónapban történt. Egyetértünk: amit átélünk, életre szóló élményünk marad. Ezt környezetünk is megértette, értékeli. Reméljük, minél többen felfogják, hogy mekkora szellemi és anyagi lehetőség nyílt meg előttünk.

*

1995. szeptember 29-én tárgyalja a megyei közgyűlés a szurguti szerződés megerősítését. Amikor Varga László írásos meghatalmazással látott el, csak nagy vonalakban beszéltük meg, mit érjek el. Megbízott bennem, tulajdonképpen szabad kezet adott ahhoz, mit írok alá.

Az utunkat előzetesen eléggé egybehangzóan támogatták a közgyűlésben, és a hazautazásunk után is sok elismerést kaptunk. Meglep, hogy most néhány képviselő fanyalog: *„Miért tartunk fenn olyan távoli kapcsolatot? Lesz ennek bármi értelme, haszna? Inkább a közelben keressünk valamilyen más lehetőséget.”*

Miért nem értik a kapcsolatban rejelő, bár valóban szokatlanul új lehetőségeket? Valahogy az egykori legendás csizmadiák jutnak eszembe: ha ide hozzák a vasutat, kinek adják el a csizmáikat? A válaszaimat persze elfogadják, a szerződést megerősíti a közgyűlés. Csak – kissé rossz szájjal indulok haza utána.

*

1995 októberének végén fogadjuk Zalában a szurgutiakat. Szidorov polgármester úr vezeti őket. A tárgyalásokon tovább részletezzük a vállalt tennivalóinkat. Már Szurgutban

szorgalmaztam: létesítsünk kölcsönösen képviselőket, különösen a gazdasági lehetőségek feltárása, az együttműködés elősegítése érdekében. Ezt ismét szóba hozom. Varga László följánlja, hogy a megye egy keszthelyi ingatlant e célra rendelkezésre tudna bocsátani. Hozzunk létre a működtetéséhez közös alapítványt. Most ők visszafogottabbak. Azt javasolják, hogy egyelőre egy-egy küldött mérje fel személyesen a helyszíneken a lehetőségeket.

Vendégeink Zalaegerszeg, Zala látóival után Budapesttel ismerkednek. Én kalauzolom őket Tompos Judit segítségével. Bemutatom az Országházat. Más vendégeimhez hasonlóan ők is a főlépcső aljához érve ámulnak el leginkább a látványtól. Az egyik teremben ismertetést kapnak az épületről, történetéről. Itt adom át mindegyiküknek Winter Erzsébet fényképalbumát, a vezetőknek Göncz Árpád dedikálásával. Ezt már a szurguti látogatás idején szerettem volna, de a könyv csak szeptemberben jelent meg. Ellátogatunk az Orosz Kulturális Központba, közösen megköszönjük Gleb Visinszkij és Vándor Anna segítségét. Már kissé fárad a társaság, mire a Várba érünk fel, de a Mátyás templom környékén a látványtól újult erővel rebbennek szét. Alig tudjuk ismét összegyűjteni őket.

*

A novemberi újabb megállapodás keretében Jevgenyij Fokin 1996 januárjában néhány hétre Zalába érkezik, hogy felmérje a gazdasági együttműködésünk lehetőségeit. Bejárja a megye számukra is fontosabbnak tűnő cégeit, keresi a gazdasági együttműködés lehetőségeit. Szurkolok neki: micsoda piacot jelente a zalai gazdasági életnek, ha megjelenhetnének ezen a gazdag, de a legtöbb árut máshonnan beszerző vidéken!

*

1996 tavaszán értesülök a megtiszteltetésről, hogy bekerülök a Budapesten augusztus 16-tól 21-ig megrendezésre kerülő II. Finnugor Világkongresszus húszfős hivatalos magyar küldöttségébe. Ezzel lehetőséget kaptam, hogy az ide összegyűlő legérintettebbek számára tájékoztatást adhassak mindenekelőtt a tervezett egerszegi múzeumról, szellemi centrumról.

Augusztusban az Országházban, ünnepélyes megnyitóval kezdődik a találkozó. Hány ember, micsoda sokszínű társaság gyűlt össze! A Liget konferenciaközpontban folytatjuk, már szekciókra oszolva. Én a politikaiban veszek részt, de felkeresem a kulturális és a gazdasági üléseit is. Mindhárom helyen beszámolok a szurgutiakkal alakuló kapcsolatunkról, elképzeléseinkről, eddigi eredményeinkről. Így például arról, hogy már néhány kamion zalai áru eljutott Szurgutba, onnan pedig egy folklór együttes kétszer is ellátogatott Zalába, óriási sikert aratva. Különösen a finnugor falumúzeum terve kelt érdeklődést, többen kérdegetnek róla.

A világtalálkozón felkérésre vendégként részt vesz Marx Mária, a Göcseji Múzeum munkatársa és Tóth István a megyei gazdasági kamara képviselőjében. Miután távozom a szekciójukból, a részletekről ők tájékoztathatják az érdeklődőket.

*

1996. augusztus 19-én délután, a finn nagykövetségen tartott fogadáson egy hivatalos programon kívüli rendezvény szervezői néhány küldöttet megkérdeznek a legkülönbözőbb delegációkból: nem jönnek-e el este a visegrádi hegyre? A hivatalos magyar küldöttségből egyedül engem hívnak.

A Zrínyi utcából, a Duna palota elől induló autóbuszban színes társaság gyűlik össze. A hegy aljába érkeve látjuk, hogy néhány személygépkocsi már várakozik. Fönt a hegyen ezer kilométereket és éveket ível át a testvériség. Megszólal Somogyi István táltos dobja, és hangjára a tűz körüli körre, néhány méterre szűkül a magyarok, hantik, lappok földjét összekötő hatalmas háromszög. A jelen pillanataiba sűrűsödik tér és idő, ezredévek történelme. Mit veszítettünk, hogy kevesen ismerik már nálunk az érzést, mikor a dob „táltos paripaként” repíti lelkünket...

Tudjuk, nem „véletlenül” vagyunk együtt. A felelősségről esik a legtöbb szó. Magunkért, egymásért, az emberiségért. Nyoma sincs bármilyen negatív, agresszív érzésnek, gondolatnak.

Különös érzés, hogy ebben az óriási területre szétszóródott világban a magunk tizenötmilliójával mi magyarok vagyunk a „nagy testvér”, az Európa közepét elfoglaló főerő. A többi nép lélekszáma

együttesen sem éri el a miénket. Ennek mekkora jelentősége lehet most, mikor a Szovjetunió felbomlása után keresik önmagukat ezek az ősi kultúrájú, már csekély lélekszámú népek! Mennyi lehetőségünk rejlik ebben... Átérezzük eléggé? És a felelősségünket?

*

Augusztus 20-án a nemzeti ünnep, a honfoglalás millecentenárium ünnepségei miatt a világtalálkozón nem tartanak közös rendezvényt. A résztvevők közül többen vidékre utaznak, különböző meghívásoknak tesznek eleget. Sikerült megszerveznem, hogy a hanti és manysi küldöttség három-három tagja, öt nő és egy férfi az ünnepet Zalában töltse.

A központi megemlékezést a megyei önkormányzat Zala első székhelyén, Zalaváron – régi nevén Szalaváron – tartja. Bennem meg azóta mocorog egy kérdés, mióta Barasits Zsuzsától először hallottam Paál Zoltán Arvisurájáról. A könyv manysi főszereplőjét, aki a II. világháború alatt fősámán nagyapja megbízásából, régi ismerősüket, Zsirai Miklóst keresve elhozta az ősi tudást, történeteket Magyarországra, Szalaváré Turának hívták. Hogyan lehetséges ekkora egybeesés? Micsoda véletlen!

Hajnalban a Nagy Lajos király úti szálloda felé autózom, ahol a hantik és manysik laknak. Már várnak, a Zala Megyei Levéltár kisbusza előbb megérkezett. Kérésükre útközben megállunk Fonyódon. Kiséstálunk a mólóra. A meglett, komoly emberek mint a kigyerekek pancsolnak a vízben: hogy ők eljuthattak a Balaton mellé... Rámutat egyikük az úszkáló hattyúkra: „*hatan*”. Aztán sorra kerülnek elő a „kéz”, „láb” szavaink, számneveink alig különböző megfelelői.

Varga László ünnepi beszéde alatt elintézem, hogy rögtön utána konferálják be az egyik manysi küldöttet, akinek a buszban megfogalmaztam egy magyar nyelvű mondatot. És a kánikulai melegben a pompás népviseletben megszólaló fiatal nő üdvözlete különös melegséggel tölti el az embereket belülről is...

Utána átsétálunk a megyei néprajzi fesztiválra. Vendégeink mintegy negyedórás műsort rögtönöznek. Óriási sikert aratnak már megjelenésükkel, viseletükkel. Bemutatásukkor beszélek Szalaváré Turáról. És most a hantik és manysik a megyében természetesen először Szalavárra érkeztek...

A rendezvény végén a helybeliek, főként idősebb asszonyok barátkoznak vendégeinkkel. Nem számítanak a nyelvi nehézségek, tolmács nélkül is értik egymást. Akár órákat is eltrécselnének a „szomszédból” érkezett „rokonokkal” – legfeljebb unokáik csekély orosztudását felhasználva. Vendégeink nehezen szakadnak el tőlük. Alig tudom összegyűjteni őket, hiszen indulnunk kell tovább Egerszegre. Riporterként csatlakozik hozzánk Ferenc Győző. A kisbuszban a magnója végig dolgozik. Rögzíti nemcsak az interjúit, de mindent: beszélgetéseket, énekelgetést.

Délután a zalaegerszegi ünnepséget Szentmihályi Imre megalósult álma, az ország első falumúzeuma előtt rendezik meg. Ide is hivatalosak vagyunk. Kissé késve érkezünk a zalavári „többletprogram” miatt, de így is előadhatják műsorukat. Az ünnepség keretében avatjuk a falumúzeum új fogadóépületét. Az addig ide átmentett eredeti parasztházakhoz – úgy tűnik, teljes összhangban – korabeli kisnemesi kúria mintájára épült. És ebben az új épületben a hanti költőnő, Marija Volgyina – aki feltűnően hasonlít Nován született édesanyámra – hol főlváltva, hol együtt énekel Vajda Jóska bácsival, a Nováról beköltözött országos hírű népzene gyűjtővel.

Vendégeink megnézik a helyet, melyet Vándor László múzeumigazgató már kijelölt a finnugor épületeknek. Dolgozószobájában hosszan elbeszélgetünk. És ennél az első itteni kapcsolatfelvételnél olyan egyértelműnek tűnik a folytatás: a következő építmények, melyekkel gazdagodik a múzeum, vendégeinket ugyanilyen mindennapi közelségbe hozzák majd ide. Csak sejtjük még, mit jelent ez...

*

1996 szeptemberében az Orosz Kulturális Központban, egy rendezvényen találkozom Halmy Györggyel is. Megemlíti, hogy itthon tartózkodik Schmidt Éva néprajztudós, aki 1991 óta a hantik között él. Felhívja telefonon, megszervezi a találkozását vele.

Másnap délelőtt Schmidték várbeli lakásáról átsétálunk itthoni munkahelyére, a budai Néprajzi Intézetbe. Azonnal megtaláljuk a közös hangot. Rendkívül érdekeseket mesél. A hantiknál töltött évei érezhetően hozzájuk alakították egyéniségét. És mennyire hiteles, ahogy szintézisre talált benne az ősi és a második évezred végi, racionális, tudósi gondolkodásmód. Én is beszámolok a szurguti kapcsolatunkról és a világkongresszusról. Mindketten teljesen őszintén beszélünk arról, hogy az a világ milyen hatást váltott ki belőlünk, milyen különleges, köztük spirituális élményekkel gazdagodtunk. A harmadik órában megjegyzi: nem is érti, miért nyílt meg egy ismeretlennek ilyen gyorsan.

Érzem: úgyünkben talán a legfontosabb ember, az ottani világ leghitelesebb, legtekintélyesebb magyar ismerője egyetért velünk, és támogatója lesz az egerszegi terveinknek.

Váratlanul megkérdez: nem akarok-e megismerkedni kollégánójével, aki az egyik magyar törzs Baskíriában visszamaradt ágából származik, és örzi magyar gyökereit? Meglepődöm: mégsem tűntek el a mongol pusztításkor? Julianus barát után háromnegyed évezreddel lehetséges még ilyen **találkozás?**

Akit bemutat, rendkívül rokonszenves. Pillanatok alatt éppúgy közös hullámhosszra találunk, mint Évával néhány órája. Moszkvában dolgozik főállásban antropológusként. Természetgyógyász is. Gyorsan megállapítja rólam: uráli típus. Fejem fölött mozgatja kezét. Megjegyzi: ezzel az aurával gyógyítani kell. Aztán mond egy szót, amitől éppolyan különösen érzem magam, mint egy évvel korábban a hantik földjén, a szurguti szerződés aláírásának hajnalán.

*

1997 augusztusában Görögországban, Olimpiai Akiban⁷ nyaralunk. Átsétálunk a szomszédos Paraliába. Mennyi orosz! Mindenütt cirill betűs feliratok is, különösen az ékszer, bőrárut, szőrmét árusító boltokon. Elegáns, magabiztos hölgyek jellegzetesen erős orosz sminkkel méregdrága bundákat próbálnak a rekkenő hőségben. Hová tűntek a tíz-tizenöt évvel ezelőtti, kettes sorban vonuló, megrendszabályozott, szerény, pénztelen orosz nyaralók a bolgár tengerpartról...

Meglátok egy orosz idegenforgalmi irodát. Szurguti cég...

*

Zala Megye Önkormányzata – a múzeum fenntartója – 1997-ben és 1998-ban költségvetési keretet biztosított a terület előkészítésére, így többek között a Zala holtágán keresztül vezető híd létesítésére. Zalaegerszeg önkormányzata pedig területadománnyal járult hozzá, hogy a falumúzeum a holtágon túl bővüljön. De az építkezés mégsem akar megindulni: késik a megállapodás a szurgutiakkal.

1998 novemberében Jakov Csernyak ismét Egerszegre érkezik. Az önkormányzati választások óta én már a városi, nem pedig a megyei önkormányzat tagja vagyok, de Varga László természetesen meghív a vendég tiszteletére adott vacsorára. A megyei önkormányzat kis különtermében Vándor László mellett ülök. Morgolódik: miért nem mozdulnak a szurgutiak a hanti épületek ügyében? Megkérem, hadd szóljak előbb. Próbáljuk ki a Tom Sawyer-módszert: ahogy társai kitüntetésnek vették, hogy Polly néni kerítését kifesthetik helyette.

– *Mi természetesen elsőbbséget biztosítunk az együttműködési szerződés miatt Szurgutnak, hogy felépítsék itt az első épületeket. Nagyon sajnálnánk, ha végül erről mással kellene megállapodnunk.*

Létrejön az egyezés. Megindulhat tavasszal a munka. Ők pedig cserében göcseji épületet kérnek a saját művelődési parkjukba. Fölvetem, hogy ha a falumúzeummal az ottani ősi kultúra itt megvetheti lábát, egyéb kapcsolatépítésre is lehetőségünk nyílik. Például árusíthatnánk ottani népművészeti tárgyakat, ami a nyugati vendégeinket is biztosan érdekelné. Láttam ilyeneket az Orosz Kulturális Központ kiállításán, nem akármilyen áron keltek el utána. Együttműködhetnénk az idegenforgalomban másként is, például a hosszabb időre érkezett vendégeinket Sármellékről repülővel elvihetnénk egy-két napra hozzánk. A bolgár tengerparton láttam, hogy hasonló kirándulásokat szerveztek Isztanbulba, Kairóba, Szentpétervárra.

Csernyak úr e látogatásakor ajánlja fel Gyimesi Endre egerszegi polgármesternek, hogy magával Zalaegerszeggel is szívesen közvetlen kapcsolatot létesítenének. Megjegyzi: első külföldi városként, hiszen eddig csak Szentpétervárral kötöttek testvérvárosi megállapodást.

Vándor László megállapodik, hogy a hanti részleg létrehozásához Szurgutból szakembereket küldenek. Ezután rövidesen kétszer is Hanti-Manszijszkba utazik. Előbb már az egész autonóm körzet és Zala megye között írt alá múzeumi együttműködési szerződést, másodsor, 1999 tavaszán megállapodik arról is, hogy a manysi épületeket ősszel felépítik Egerszegen.

*

1999. március 11-én ebédelek, mikor meglátom ismerősömet, Marx Mária muzeológust. Társasággal ül a szomszéd asztalnál. Odamegyek üdvözölni. Felhívja figyelmemet egy férfira, akinek addig csak a hátát láttam. Micsoda meglepetés! Alekszandr Jadrornyikov, akivel 1995. augusztus 12-én Russzkinszkajában, az általa megteremtett néprajzi és természetrajzi múzeumban ismerkedtem meg. Ez nem igaz! Most éppen ő érkezett ide, hogy az ott megfogant ötletem megvalósulásának első lépéseként faragni kezdje zalai fából az egerszegi finnugor falumúzeum első, hanti épületeit...

Másnap felhív telefonon Vándor Anna. Meghív szerdára: vegyek részt az Orosz Kulturális Központban Jeremej Ajpin hanti író estjén. Megkérdem, tudja-e, kivel találkoztam tegnap ebédnél Egerszegen? Éppen a múzeumalkotó Szasával, akiről már beszéltem. Megindult...

*

1999. április 7-én a Zalai Hírlap első oldalán fényképes beszámoló jelenik meg a finnugor falumúzeum első épületeiről. Barasits Zsuzsával kimegyünk, fényképeket készítünk, beszélgetünk néhány szót a hanti vendégekkel. Az első épületet elkészítették, a második befejezéséhez közeledik. Szasáék április 30-ig lesznek még Egerszegen, a Göcseji Múzeumban laknak.

Azonnal írok Halmy Györgynek. Javaslom, hogy filmezze le már a jelenlegi állapotában az épülő házakat. Jó lenne, ha kamerájával nyomon követné a későbbi eseményeket is. Gyuri azonnal Egerszegre érkezik. Együtt haladunk a falumúzeum déli utcáján, mikor... Egyszerre egymásra nézünk. Nem kell hozzá szó. A Zala holtágán túl, a fák között meglátjuk az épületeket. Mintha ismét Szibériában járnánk... Leírhatatlan az érzés. Az ősi világ megérkezett Európa közepére.

1999. május 12-én felavatjuk a finnugor skanzenben az első épületegyüttest, a hantikét. Megérkezett rá a szurguti városvezetés. Másnap pedig, Zalaegerszeg városnapján Gyimesi Endre és Alekszandr Szidorov polgármesterek megkötik már városi szinten is az együttműködési szerződésünket Szurguttal.

*

1999 szeptemberében érkeznek a manysi építők, Anatolij Vagyicsupov és Mihail Kurlin. Ők is rendkívül érdekes emberek. Mihail már járt itt, mikor 1996. augusztus 20-án a II. Finnugor Világkongresszusról a hanti és manysi küldötteket Zalába hoztam, Anatolij pedig végzett hasonló munkát, mikor Vezsakariban helyreállították a sztálini időkből tiltott obi-ugor szent hely környékét. Mikor elkészültek az egerszegi építmények, Barasits Zsuzsával, Vándor Annával, Halmy Györggyel, Babos Szilveszterrel és még néhány fővárosi ismerősükkel keressük fel őket. Be kell tartanunk a hagyományokat nekünk is. Belépés előtt nyírfafüsttel tisztítanak meg minket. Figyelmeztetnek, hogy nem szabad a küszöbre lépniük. Halmy György kamerája most is dolgozik.

Utána Gyuri hosszú interjút készít velük Barasits Zsuzsa lakásán. Vándor Anna tolmácsol ismét neki. Anna berzenkedik az egyik kérdés ellen: vallásosak-e? Gyuri ragaszkodik hozzá. Anna a „religija” szót használja – és erre határozott „nem”-mel válaszolnak. Aztán szóba jön a vezsakari energiaközpont, az ősi hitük néhány további eleme, és minderről mint a világ legtermészetesebb dolgáról beszélnek. Úgy tűnik, ez számukra nem „vallás”, „hit”, hanem a mindennapjaik átélt része. Megjegyzik: Vezsakari és Egerszeg, e két távoli pólus között létrejött az energetikai kapcsolat. De hogy mindez mit jelenthet valójában, ma még aligha lehet felmérniük.

*

2000. június 23., éjjel fél kettő. Valamilyen számomra fontos filmet nézek a tévében, másként régen aludnék. Megszólal a telefon. Ki az az örült, aki ilyenkor hív? Csak nem egy frissen bezállított gyilkoshoz kell védőként berohannom a rendőrségre, mint legutóbb ilyenkor? Barasits Zsuzsa a vonalban. Nem tudnék Székesfehérvárra átszaladni? Itt tartják már harmadik napja, egészen 26-áig a VIII. Nemzetközi Finnugor Folklorfesztivált. Rengeteg fontos ember gyűlt össze. Be kellene nekik mutatni a finnugor skanzenet.

Néhány órára azért lefekszem, aztán indulok Fehérvárra. Micsoda szín pompás nyüzsgésbe csöppenek! Ha nálunk épül a skanzen, hogy maradhattunk ki ebből? Az ottani szervezők morgolódnak az egerszegi hivatalra: valóban úgy volt, hogy Zalaegerszeg társrendező lesz, nagyon érdekl is a vendégeket, ami nálunk épül, de hónapokig nem kaptak választ. Megrendezték hát nélkülünk.

Pillanatok alatt jelentkezik egy kisbuszra való látogató. Nem akárcik. Nézzük a névsort: Sugyegov udmurt miniszterelnök-helyettes, Gorcsakova komi kulturális miniszter, Juskin mordvin kulturális miniszter, Ivanova mari kulturális miniszterhelyettes, Turicseva, a tveri karél művészeti együttes vezetője, Liina Hendriikson észti, Szemakova karél, Minullina komi, Gyevjatkina mordvin, Emilija Kolpakova udmurt résztvevője a fesztiválnak. A magyar kísérők: Szij Enikő, Mayer Rita és én.

Azonnal telefonálok haza, hogy készüljenek a fogadásukra. Valamit hozunk helyre a megelőző hónapok ügyetlenkedése után.

Egerszegen szeretnénk valamit megmutatni a városból is. A Vizsla-park fái között haladunk, mikor egyikük megszólal: „*de jó maguknak, hiszen erdőben laknak!*” Az épülő skanzentől el vannak ragadtatva. Hány népet képviselnek, és itt, a mi városunkban körvonalazódik előttük valamennyiünk közös emlékhelye. Bőven kapunk a gratulációkból, a múzeumiak is, ötletadóként én is. A Kiskondásban rögtönzött korai vacsorát ad a városi vezetés. Szalai Annamária, Garamvölgyi György köszöntik a vendégeket.

Fellelkesült hangulatban indulunk vissza Fehérvárra. Igazat adok Zsuzsának: ezt a bemutatkozási lehetőséget valóban nagy hiba lett volna kihagynunk.

Fehérváron karneváli, szívmengető hangulatba csöppenünk. Az utcákon a központban felállított színpad felé vonulnak az egyes népek viseletbe öltözött képviselői, közben táncolnak, énekelnek. Hányféle nyelven! Zsuzsát Schmidt Éva társaságában találom, a járdán sétálnak az obi-ugor csoport mellett. Az apró, csupa mosoly költőnő, régi ismerősöm, Marija Volgyina a táncoló csoport közepéről integet felém.

A színpadon az ugorok következnek, hantik, manysik vegyesen. Néhány ének után a manysi sámánköltő, Juvan Sesztalov hatalmas, szinte félelmetes erővel, szuggesztivitással adja elő verseit, manysi és orosz nyelven, néha magyar szavakkal megtűzdelve. Mellette két nő tűnik fel színes hanti kendőkben. Hiszen Éva és Zsuzsa! Zsuzsa lesz Sesztalov „magyar hangja”! Ahogy szinte egyenértékű hatással olvassa Juvan verseinek fordítását, senki sem gondolhatja, hogy nyilvánosság előtt először mond verset – és hogy Schmidt Éva alig tudta feltuszkolni a színpadra ehhez a rögtönzött produkcióhoz.

A hétvégén Zsuzsa is kirándulást szervez Egerszegre jó barátja, Babos Szilveszter kocsijával. Schmidt Éva így először az egyik építő, a manysi Anatolij Vagyicsupov társaságában láthatja a már elkészült épületeket. Ha ő lelkesedik ettől, biztosan ez a legértékesebb elismerés.

*

2001 tavaszán nagy lendülettel megindul a marik építkezése is. Ők hozzák az eddigi leggazdagabb anyagot. Az otthon elkészített gerendákat, egyéb épületelemeket besorszámozva szállítatják ide, rendben állítják össze.

Az épületek elkészülte után velük együtt avatunk, énekelünk, táncolunk. Érdekes a kettősség, hogy bár ők viselkedésükben kétségtelenül európaiak, de az avatáskor meggyőződhetünk róla, hogy mennyire tisztelik, élük az ősi hagyományt is.

*

A finnek egyelőre egy kis lakóépületet állítanak. Három hölgy érkezett az irányítására. Egyikük megkérdi:

– *Nem tartanak az uniós csatlakozástól?*

– *Miért félnénk? Hiszen mekkora életerő rejlik bennünk! Éppen a finnek már hova jutottak? És az észak is a függetlenségük néhány éve alatt igazolták, hogy mire képesek. Ha mi magyarok is az erőnket, tehetségünket hasznosítjuk, a többiek rövidesen a hátát nézhetik ennek a három országnak.*

*

2001. július 13-án Zalaegerszegen rendezvénysorozattal mutatkozik be Szurgut. Délután a termálfürdőben felállított színpadon táncegyüttesek és kórusok lépnek fel. Közel kétszáz fiatal váltja egymást! A rekkenő hőségben szép számú néző élvezi a műsort, álmélkodik különösen a táncosok színpompás ruháitól. Könnyű nekik, főleg fürdőruhában! Északi vendégeink azonban a jóval hidegebb éghajlathoz készült orosz és ugor népviseletekben táncolnak – mégis olyan könnyedén, végig kedvesen mosolyogva, mintha nem tombolna a kánikula.

Összetalálkozom Jakov Csernyakkal. Megajándékozom a frissen megjelent könyvemmel, A négy színű emberrel. Bejelölöm, hol írok Szurgutról vagy éppen róla. Gratulál – és láthatóan jólesik neki, hogy magyar könyvben látja a nevét. Észreveszi távolabb Barasits Zsuzsát. Odamegy hozzá, elegánsan és gálánsan kezecsköl neki.

Este a városi hangversenyteremben folytatódik Szurgut napja. Előbb képzőművészeti kiállítást nyit meg Gyimesi Endre és Jakov Csernyak, majd bemutatkozik a szurguti kórus és szimfonikus zenekar.

Alaposan csalódhatott, aki esetleg valamiféle Isten háta mögötti amatőrködésre számított a „szibériai” jelző kapcsán. Még az ifjúsági zenekar tagjai is biztos hangszertudással, muzikalitással fővárosi szinten játszanak.

A fogadáson szóba kerül az egyre erősödő kapcsolatunk. Csernyak megjegyzi: valójában már 1993-ban megkezdődött, amikor Barasits Zsuzsa először járt a földjükön.

*

2001. augusztus 19-én elérkezett a Finnugor Néprajzi Park avatásának napja. Megjelenik szinte minden néprajzos vagy közéleti szereplő, akit a témánk érint. Örömmel látom újra Nanovfszky Györgyöt is. Megajándékoz az általa szerkesztett, nemrég megjelent, A finnugorok világa című kézikönyvvel.

A műsor fénypontjaként Juvan Sesztalov a verseiből ad elő. Itt Molnár Árpád készült a magyar fordításai elmondására. Székesfehérváron már megismertem Juvan előadásának erejét, lebilincselő szuggesztivitását. Egerszegen ez újdonság. Versmondónk is a hatása alá került: csak áll Juvan mögött megbabonázva, hipnotizáltan a színpadon – és szinte ébreszteni kell, hogy ő következik.

Az Arany Bányában szervezett díszebéd közben Sesztalov elhív a szobájába, hogy megajándékozzon új könyvével. Szentpéterváron adták ki a nyáron. Dedikálja. Lapozgatom, nézegetem a képeit. Az egyikén II. János Pál pápával látható kettesben. Aláírása: a pápa és a sámán. Kicsit meglep – de miért lenne ebben bármi, ami valóban ellenkezik Jézus tanításával? Akkor is, ha ez néhány évtizede elképzelhetetlen lett volna? Rendkívül érdekesek a versei, prózai írásai. Sürgősen le kellene fordítani az egész könyvet magyarra! Benne számos műfordítást is találok, Göncz Árpád írásától José Argüelles verséig. Mind a saját műveinek, mind a fordításainak közös nevezője ugyanaz a felelősség az emberiség, benne saját népe sorsáért, amely engem is írásra ösztönzött. Viszontajándékozom a könyvemmel. Tetszik neki már a címének és címlapjának szimbolikája. Nagyon egymásra hangolódtunk, belelendülünk a beszélgetésbe. Ránézek az órára: az ötperces dedikációból egy óra lett! Lesietünk az étterembe. Még kapunk valamit a maradékból.

*

2002 őszétől visszavonultam az önkormányzati közélettől is. Kezdetben még kaptam meghívókat rendezvényekre, aztán szép lassan elmaradtak. Arról is gyakran újságokból értesülök utólag, ha valaki az Ob vidékéről ideérkezett, akár a kapcsolatot velünk együtt létrehozó barátaink közül.

Mintha megtorpant volna a lendület az avatóünnep óta, a kapcsolat második felidejében önkormányzati szinten. Küldöttségek ugyan utaznak kölcsönösen a városi ünnepnapokra, fontosabb rendezvényekre – rutinszerűen, mint a többi testvérvárosba. Nem érzem azonban a dinamikát, ami az első hat év céltudatosságával vinné, fejlesztené tovább, amit elkezdtünk: elősegítené a múzeum befejezését, ösztönözné az emberi vagy akár gazdasági kapcsolatokat. Pedig mennyire a lehetőségeink kihasználásának kezdetéig jutottunk csak... Ez a különleges kapcsolat kreatív, belülről elkötelezett, felelős gazdát, összehangolót igényel.

Akik az önkormányzati vagy kulturális küldöttségek tagjaiként megismerték Szurgutot vagy Hanti-Manszijszkot, persze nyilván egészen másfajta élményt éltek át, mint a többi testvérvárosban. Később is mind lelkesen emlékeznek vissza. Így például 2005. március 10-én a zalaegerszegi hangversenyteremben Szurgut népművészete címmel kiállításon mutattak be általuk hozott tárgyakat. Velkey Péter osztályvezető őszinte, elragadtatott szavakkal emlékezett meg ottani élményeiről. Csak – a városban is sokkal gazdagabb anyag állt volna rendelkezésre, ha számolnak a gyökerekkel, és elkéri, bemutatják, amivel Barasits Zsuzsa rendelkezik. Vagy éppen én.

A múzeum mindent megtesz, hogy anyagi lehetőségei között karbantartsa, tárgyakkal, tartalommal ellássa a meglévő épületeket. Rendezvényeket szervez, tavaly például nagyszerű fényképképzéssel ismerkedhettünk az ottani világgal. Méltán kapta meg már az Év Múzeuma címet is. Mégis – messze még az idő, amikor célba érünk: valamennyi érintett nép épületei elkészülnek.

*

Meg szeretnék még emlékezni történetünk olyan fontos szereplőiről, akik már nem olvashatják e sorokat.

Tompos Imrét betegség vitte el.

Tompos Judit később országos feltűnést keltő ügyekben vált elég ismertté, utoljára a Greenpeace aktivistáit védte a 2003 tavaszi paksi akciójuk után. Utána rövidesen közlekedési baleset áldozata lett külföldön.

Schmidt Éva tragikus távozása óta szinte legendává vált. Ebben az évben halála évfordulóján már több tévétársaság napokig öt érintő filmmel idézte fel, erősítette emlékét.

*

2006. június 2-én Jeremej Ajpin Egerszegre érkezett. A hanti író Nobel-díjra javasolták a 2002-ben megjelent drámai erejű regénye, a *Szűzanya a véres havon*⁸ miatt, melyben a harmincas évek hanti és manysi felkelését tárta a világ elé. Még mindig tudott újat bemutatni a sztálinizmus bűneiből – döbbenetes, szinte balladai mélységekben, láttató erővel. Számomra az elmúlt évek legmegrázóbb olvasmányélményét jelentette. Az író a gyakorlati közéletben is fontos megbízatásokat tölt be: a Hanti–mansyi Autonóm Körzet Dumájának elnökhelyettese, az Északi Óslakos Kísnépek Szövetségének pedig az elnöke.

Barasits Zsuzsával mi is találkozhatunk az íróval a falumúzeumban. Péntek Imre főszerkesztő vezetésével megérkezik a Pannon Tükör több munkatársa is.

Vendégünk vacsorakor mesél a napokban a csángók között szerzett élményeiről, majd arról, hogy a két kis nép, a hanti és a manysi együttes létszáma már negyvenezer körül jár. Nemcsak a természetes szaporodás miatt: mind többen vállalják származásukat. Belegondolok: a szurguti utunk idején mintegy harmincezerről tudtunk csak, a kihalásuk veszélyéről beszéltek. A fantasztikus életerejük csak legyőzi a második évezred végének megpróbáltatásait is.

Írásom bevezetésében már felidéztem Jeremej Ajpin ajánlatát, amit a falumúzeum megismerésének friss hatása alatt, a vacsoránál fogalmazott meg: őket bízták meg, hogy Hanti-Manszijszkban megrendezzék a legközelebbi, 2008-as finnugor világkongresszust, és ha Zalaegerszeg megpályázza, akkor ő támogatná, hogy négy év múlva mi legyünk a következő házigazdái.

Ajánlatával új szakaszába lépett a történetünk. Rajtunk, zalaiakon múlik, mennyire értjük meg, érzünk rá – élünk ezzel a kivételes lehetőséggel. Ez elsősorban az októberi önkormányzati választások után felálló új városi vezetésén múlik – akármilyen összetételű is lesz. Óriási hiba lenne kihagynia.

Basil Rákóczi:
Chair and Bowl of
Fruit -1970